

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ	
ИНСТИТУТ ЗА ИСТОРИЧЕСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ	
Изходящ №	дата 201 г.
Входящ № 352	дата 30.05. 2011 г.
София 1113, Бул. Шипченски проход № 52, бл. 17	
тел.: 02/ 979 29 98 ; факс: 02/ 870 21 91	

СТАНОВИЩЕ

от проф. дин Илия ТОДЕВ за научните трудове на
доц. дин Теодоричка ГОТОВСКА-ХЕНЦЕ, с които тя
участва като единствен кандидат в конкурса за „Професор“, обявен за нуждите на
секция „История на света и международните отношения в ново и най-ново
време“, професионално направление 2.2. „История и археология“, специалност
„Нова и най-нова обща история“ („История на славянските народи, XIX – XX
век“), в Института за исторически изследвания - БАН

Академичната си кариера Т. Готовска започва през 1989 като проучвател в
Института за исторически изследвания (ИНИСТИ) при БАН. Същата година тя по-
лучава образователната и научна степен „Доктор“ („PhD“) в Историческия фа-
култет на Карловия университет (Прага, Чешка република) с дисертация на тема
„Чехословакия и Малката Антанта (1920-1925)“. След поредица от специализа-
ции в Чехия, Германия и Италия, през 2003 тя е избрана за „ст.н.с.“ („доцент“) в
секция „История на света и международните отношения в ново и най-ново
време“ при ИНИСТИ. През 2020 успешно защитава голям докторат на тема „Бъл-
гарите в чешко-руския книжовен обмен (30-те-60-те години на XIX в.)“. Член е
на Научния съвет на ИНИСТИ, както и на редколегията на списание „Bulgarian
Historical Review“.

В конкурса Т. Готовска участва с осем научни труда. Хронологически те се
разполагат в рамките на почти един век – от 1830-те години до Първата световна
война. Те са посветени на българо-чешките културни връзки и на някои от най-
видните участници в тях – както чехи, така и българи.

На първо място искам да спомена текста под заглавие „Чешко-българското
сътрудничество в областта на образованието и политиката“. Той е с разме-
рите и значимостта на монография, като съдържа редица приноси към изследва-

нето на чешко-българските връзки по време на националните възраждания на двата славянски народи. Той е плод на шестгодишен колективен проект на ИНИС-ТИ и на Славянския институт в Прага, като съставлява част от колективната монография *„Sounáležností a soudržností k vzájemnému pozná(vá)ní“* (Praha, Slovanský ústav, 2021) с автори М. Černý, Т. Gotovska-Henze и L. Solenková.

В същия тематичен кръг попадат още няколко от представените в конкурса текстове. Първият от тях е със заглавие *„Българистични източници за ранното творчество на Павел Йозеф Шафарик“*. Той анализира българистичната проблематика в ранното творчество на един от най-известните слависти на 19 век, като я поставя в по-широкия контекст на междуславянските връзки. На чешкия учен е посветена и студия със заглавие *„Литературен обмен в лоното на две империи: Павел Йозеф Шафарик и неговите връзки с хървати и българи (30 – 60-те години на 19 в.)“*. Тук научният принос се състои в добавяне на нова светлина към чешко-българските културни връзки и изтъкване на значението им за по-доброто опознаване на българите.

Във фокуса на изследователския интерес на Т. Готовска попадат още двама видни учени. На тях са посветени текстовете *„Марин Дринов и неговите контакти със Старочехите (60 – 70-години на 19 в.)“* и *„Пътят на К. Иречек към България“*. Въпреки че става дума за едни от най-известните личности от този период, не всички важни подробности от живота и делото им са известни. Връзките на Дринов в чешките среди досега не са били предмет на самостоятелен анализ в българската историография. Сътрудничеството, което първият професионален български историк установява с представители на Старочешката партия, е представено въз основа на непубликувани материали от чешки архиви, най-вече от Литературния архив в Прага. Нова е архивната база и при изследването на ранната българистична ориентация на Константин Иречек. Става дума за идеите, влиянията, контактите, които в крайна сметка допринасят за оформянето на решението на младежа да замине за новоосвободеното Българско княжество и да се включи в неговото културно-просветно развитие.

Друг тематичен кръг в изследванията, които Т. Готовска представя в конкурса, се формира около критичните за българския народ години 1912-1918. Първият текст, който попада там, носи заглавието *„Война и памет: политическата лексика на Младочехите през 1912 г.“* Приносите на автора са най-вече в привличането на нови, неизползвани досега документални източници. За първи път в българската историография в научно обръщение са включени дневниците от заседанията на австрийския Райхсрат. Фокусът е върху политическата лексика на най-известния чешки депутат от времето на Австро-Унгария. Това е Карел Крамарж, лидер на Младочехите и идеолог на Неослависткото движение. Основният извод тук е, че в навечерието и при избухването на Първата балканска война чешкият депутат има принос за предотвратяването на евентуална нежелана реакция на Австро-Унгария срещу Балканския съюз.

Свързани хронологически с Първата световна война (и отчасти със съдбата на Крамарж) са и две изследвания за чешкия журналист и публицист Владимир Сис. Те хвърлят допълнителна светлина към биографията на този незаслужено забравен в продължение на десетилетия защитник на българската кауза. Първото носи заглавие *„Младочехите и неофициалната дипломатическа мисия на Владимир Сис по време на Първата световна война“*, второто (в съавторство с В. Рогозенски) – *„Владимир Сис – софийският неофициален дипломат на бъдещата Чехословашка държава“*. Въз основа на чешки архивни източници е реконструирана слабо известната конспиративна дейност на видния български чех. Осветлени са както неговите тайни контакти с лидерите на нелегалната младочешка съпротива, така и с дипломатическите представители на Антантата в София по времето, когато България все още е неутрална страна. Резюмирана е и цялостната дейност на журналиста до края на самата война и някои от връзките му в България и Чехия.

В конкурса Т. Готовска представя и едно изследване с историографски характер – *„Най-нови унгарски изследвания за Първата световна война“*. То представя актуалните дирения на унгарски изследователи от различни поколения. Престижното издание, от което този текст съставлява част, е посветено на 100-

годишнината от началото на войната и е дело на виенския изследователския институт *"Балаши"*. Разработени са теми, свързани с участието на унгарците в политиката и дипломацията на Двуетдинната империя, развоя на военните действия в критични точки на фронта, санитарните мисии и живота в тила.

Изброените трудове на Т. Готовска се отличават с отлично познаване на изворите и изследванията, с богата култура и широк кръгзор и с несъмнени научни приноси. Те са публикувани във водещи български и чужди издания и са на високо академично ниво. Т. Готовска представя 30 цитирания на свои текстове, което е свидетелство за високия интерес към нейните научни изследвания. Учасствала е в няколко конференции и в 9 проекта – един по европейска програма, четири международни и четири национални. Има един успешно защитил докторант. При изисквания от минимум 550 точки по научни показатели за *„професор“*, Т. Готовска набира повече от 850. Има богата международна дейност, като владее в различна степен пет чужди езика.

Документацията, свързана с конкурса, е изрядна.

Заключение: Доц. ГОТОВСКА притежава богата и разностранна академична дейност, изпълнявана на високо професионално равнище. Тя обладава всички необходими качества на професор. Въз основа на това препоръчвам доц. Т. ГОТОВСКА да заеме академичната длъжност *„Професор по професионално направление 2.2. История и археология“*, специалност *„Нова и най-нова обща история“ (История на славянските народи, XIX – XX век)*, в секция *„История на света и международните отношения в ново и най-ново време“* в Института за исторически изследвания при Българската академия на науките.

12 май 2022, София

Подпис: